

- 2); (2) ці призначені органи влади повинні бути «кошмаром для поганих хлопців», що означає, що вони повинні припинити зло, погрожуючи покаранням (вірш 3); (3) урядові службовці для того, щоб давати схвалення або похвалу тим, хто робить добро (вірш 3); урядові службовці служать Богу, вони Божі слуги на добро (вірш 4); (5) Богом призначені службовці мають право накликати гнів Божий на лиходіїв, здійснюючи тим самим відплату. Див.
15. І Тимофію 2:2.
16. До Римлян 13:3,4. Правитель є Божий слуга, провідник гніву Божого для покарання правопорушників.
17. Матвія 5:45. Хоча всі й грішні, однак не зовсім грішні весь час. Грішні матері також люблять своїх дітей, і люди, як правило, ввічливі по відношенню до інших. Християни називають це «загальною благодаттю».
18. The Constitution of the United States of America (see [explanation](https://www.law.cornell.edu/constitution)). Режим доступу: <https://www.law.cornell.edu/constitution>

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА: ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ ТА СУТНІСНІ СКЛАДОВІ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Онщенко Н.М.

(доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, академік НАПрН
України, завідувач відділу теорії держави і права Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України)

Анотація. Стаття присвячена значенню юридичних норм в правовому розвитку в цілому та щодо проведення Конституційної реформи зокрема.

Окремий вектор розгляду присвячений значенню дефініцій для подолання колізій і суперечностей. Ілюстративним матеріалом у цьому контексті є форми народного волевиявлення.

Певна увага приділена категорії «форма держави» та принципам організації діяльності органів державної влади, та управління.

Підкреслимо, що всі аспекти відповідних реформ можливі за умови гласності в праві.

Ключові слова: юридична техніка, юридична норма, народне волевиявлення, народний суверенітет, форма держави, гласність в праві.

Аннотация. Статья посвящена значению юридических норм в правовом развитии в целом и о проведении конституционной реформы в частности.

Отдельный вектор рассмотрения посвящен значению дефиниций для преодоления коллизий и противоречий. Иллюстративным материалом в этом контексте формы народного волеизъявления.

Определенное внимание уделено категории «форма государства» и принципам организации деятельности органов государственной власти, и управления.

Подчеркнем, что все аспекты соответствующих реформ возможны при условии гласности в праве.

Ключевые слова: юридическая техника, юридическая норма, народное волеизъявление, народный суверенитет, форма государства, гласность в праве.

Annotation. N. Onischenko *The Legal technique: instrumental and essence constituents in the context of constitutional reform*

The Article is devoted the value of legal norms in to legal development on the whole and in relation to the leadthrough of Constitutional reform in particular. The separate vector of consideration is devoted the value of definicny for overcoming of collisions and contradictions. Illustrative material in this context are forms of folk will. Certain attention is spared a category «form of the state» and to principles of organization of activity of public authorities, and management. Will underline that all aspects of corresponding reforms are possible on condition of publicity in a right.

Key words: legal technique, legal norm, folk will, folk sovereignty, form of the state, publicity in a right.

Вивчення значення норм права у правотворчому процесі, в тому числі щодо Конституційної реформи, передбачає багато різних складових, аспектів доктрини і практики право реалізації. Безумовно, таке вивчення передбачає як інструментальні, так і сутнісні складові. Правотворчість – це специфічна діяльність, суб'єкти якої не можуть діяти без певних правил і вимог. Сукупність цих правил і утворює техніку правотворчості. Правила правотворчості і правила правозастосування, правила формулювання нормативних і індивідуальних правових актів утворюють юридичну техніку. Правила юридичної техніки склалися на протязі всього існування права. Зрозуміло, що юридична техніка – складне юридичне поняття. Традиційно юридична техніка розглядається як

система правил і прийомів підготовки і прийняття найбільш досконалих за формою і структурою нормативних актів; відповідність змісту і форми нормативних приписів, доступність і простоту нормативних матеріалів. В такий спосіб певну увагу приділимо інструментальній складовій, яка пов'язана з категоріально-понятійним апаратом.

Не викликає сумнівів теза про те, що стандартизація термінів та їх дефініцій допоможе забезпечити визначеність термінологічної бази українського законодавства: запобігти колізіям, підвищити якість законодавчих актів, сприяти їх конструктивній дії.

Проблематика дефініцій була в центрі уваги від часів Арістотеля, безпосередньо нею опікувався Джон Локк. Декарт вважав, що визначеність слів позбавить світ від половини помилок. Термін «дефініція» погодить з латинської мови і в законотворчій діяльності використовується зі значенням: стисле визначення будь-якого поняття, яке відображає найістотніші ознаки предмета чи явища [2, с. 131].

Слід враховувати, і ту обставину що досконалість дефініцій допоможе:

А) для нормування нашого розуміння конституційного тексту;

Б) удосконалення техніко-юридичного інструментарію тощо.

Зрозуміло, що сьогодні юридична наука поділяє дефініції на: доктринальні та легальні (нормативні). Спробуємо зараз довести, що розв'язання проблеми законодавчих дефініцій на науковому та прикладному рівнях є не лише передумовою створення впорядкованої узгодженої системи законодавства, але й сприяє підвищенню якості і ефективності нормативно-правової бази в цілому.

Проілюструємо це наступним: у юридичній літературі серед форм народного волевиявлення запропоновано: народовладдя, народний суверенітет, суверенітет народу, безпосередня демократія, народне представництво, право народу на належне урядування. Слід зазначити, втім, що в юридичній науці сама категорія «народне волевиявлення» не є достойменно визначеною. Щодо народовладдя, то під ним розуміють належність усієї суспільної влади, в тому числі державної, народові [4, с.286]. Суверенітет народу – визначають як засноване на природному праві повновладдя народу, яке полягає в його повноваженні приймати, змінювати і відміняти свою Конституцію [11,с.201]. Безпосередньою демократією вважають безпосереднє волевиявлення народу [9,с.246]. Народне представництво, з точки зору юридичної науки, – це система влади народу, яка здійснюється через виборних представників. Ще один термін – право народу на належне урядування, це процес прийняття рішень та процес, яким це рішення впроваджується (імплементується) або не впроваджується (не імплементується) [5,с.94]. В такий спосіб можемо констатувати, що розбіжність поданих дефініцій їх невизначеність, партикулярізм в означеній сфері можна буде подолати, якщо забезпечити сьогодні відповідну термінологію і, в першу чергу, у сфері «інститут юридичної відповідальності держави перед особою», «інститут відповідальності влади», «інститут відповідальності бізнесу» тощо [3,с.216]. Тільки за цих умов може бути виправдана теза, запроваджена ст. 30 французької Декларації прав людини і громадянина, де зазначено: «державні посади по суті є тимчасові, їх можна розглядати ні як відзнаки, ні як нагороди, а лише як обов'язки».

Щодо сутнісної складової можна навести також декілька суттєвих прикладів. Зокрема, наступною тезою формату нашого викладу слід вважати обговорення питання щодо форми державного правління. Ті суперечки, які тривають сьогодні на наукових площадках, свідчать про те, що вчені, на жаль, дещо відірвано від інших, розглядають тільки одну складову форми держави – «форму державного правління», зрозуміло, що остання потребує свого вивчення у контексті загальної категорії.

В сучасних умовах питання форми держави суттєво актуалізується. Форма держави повинна забезпечувати різним прошарком суспільства активну участь в належному урядуванні, а, отже, – контролі за державно-політичним життям.

Слід зазначити, що з цього приводу існує декілька точок зору, зокрема, прибічники одного напряму (В. Бабкін, О.Копиленко, Н. Оніщенко, О. Петрішин) вважають, що поняття форми держави складають: форма правління, форма державного устрою,

політичний режим. Прибічники іншого напрямку вважають, що форма держави може розглядатися у «вузькому» і «широкому» змістах (О. Денісов). Слід зазначити, що в «вузькому сенсі» під формою держави розуміють тільки форму правління. Оригінальною точкою зору слід вважати пропозицію включення до характеристики форми держави «політичної динаміки» (Ф. Бурлацький). При цьому політичний режим, в даному випадку, розуміється тільки як сукупність прийомів і методів здійснення державної влади. Проте ряд вчених заперечують цьому, вважаючи, що прийоми і методи здійснення влади не стільки характеристика форми держави, скільки її змісту. Також можна знайти погляди, згідно з якими політичний режим визначається як конкретна форма політичної системи. Разом з тим, зрозуміло, що поняття політичного режиму тільки як методів здійснення влади не розкриває змісту цієї категорії. У зв'язку з цим необхідно підкреслити, що у державознавстві все більшого розповсюдження одержують ідеї щодо запровадження і популяризації поняття «державний режим». В даному контексті політичний режим щодо останнього – більш широка категорія.

Політичний режим являє собою певний порядок забезпечення ефективного функціонування політичної системи суспільства і охоплює системи правових і не правових засобів по створенню сприятливих умов для успішної діяльності суспільно-політичних інститутів. Отже політичний режим в концентрованому вигляді відображає функціональну сторону політичної системи. Державний режим – це функціональна сторона державної організації, державного механізму, він тісно пов'язаний із сутністю держави, характеризує її внутрішній зміст. Отже державний режим може розглядатися як один із елементів форми держави поряд з формою правління і формою державного устрою.

Європейський розвиток України, формування громадянського суспільства, удосконалення інститутів правової держави ще раз підкреслюють необхідність переосмислення ролі і значення категорії «форма» держави. Так, у мислителів стародавньої Греції знаходимо уявлення про державу як специфічну форму суспільства, об'єднання, асоціації людей, обумовлених процесом соціального улаштування. Зокрема Платон [7,с.106-107] і Арістотель [1,с.491] досліджували розвиток двох протилежних начал – демократії і олігархії, зробивши висновок про їх недосконалість, вбачали ідеал у змішаній формі правління.

Невипадковим є інтерес до античних теорій демократії і олігархії, що простежується в італійських державах епохи Відродження, де їх нове осмислення було запропоновано у вченнях Макіавеллі, країнах західної Європи, в період англійської і французької буржуазних революцій і, нарешті, в наш час – в період активних процесів державоутворення і розвитку громадянського суспільства в Україні.

Слід зазначити одну важливу обставину, що всі вище перераховані мислителі, надаючи класифікацію форм правління не виробили універсального поняття форми держави, не говорячи вже про державний устрій і політичний режим. Проте з їх вчень можна зробити висновок, що монархія, аристократія, демократія можуть бути гіршими або кращими залежно від того, наскільки в них дотримуються закону або ігнорують його.

Слід підкреслити, що в сучасному суспільстві, де існують різні прошарки населення з різними інтересами, єдність форми держави не може бути досягнута шляхом встановлення диктатури якого-небудь одного соціуму. В суспільствах з різними інтересами єдність внутрішньої і зовнішньої форми держави (під внутрішньою формою держави розуміють організаційно-політичні принципи здійснення влади і іманентні даному історичному типу держави, а під зовнішньою – організацію верховних органів влади, правові способи їх зв'язку між собою і населенням) є результатом консенсусу всіх суспільних сил. При чому форма держави повинна забезпечувати її роль як соціального арбітра, «улаштовувача справ багатьох». Безумовно «сама форма держави не стає арбітром», проте не можна відкидати точку зору, що саме вона виконує функцію

соціально-політичного арбітра в певних суспільних відносинах. В такий спосіб підсумуємо:

1. Загально-соціальна основа форми держави сприяє подоланню протиріч, виступає як засіб досягнення суспільного компромісу, стабілізації громадських зв'язків. Така форма держави примушує відмовитися від використання виключно методів насильства і примусу. Держава звертається до авторитету загальнодемократичних, гуманістичних інститутів і ідей, наприклад, верховенства права, захисту прав, свобод і законних інтересів людини, полілогу держави, суспільства і особи.

2. Престиж форми держави, підтримка населенням безпосередньо залежать від демократичного змісту, вміння вивчати і підтримувати багатоманітні групові, національно-етнічні, інші соціальні інтереси і загальнолюдські цінності, що дає можливість уникати гострих соціальних конфліктів.

3. У формі держави юридично закріплюються і реалізуються конкретні соціально-політичні принципи і цінності, що складають основу для співробітництва (зовнішнього і внутрішнього), досягнення консенсусу і політичної стабільності.

4. Не можна, наразі, відкидати наявну відмінність між різними формами держави. Проте непересічного значення набуває той факт, що сьогодні, як ніколи, є важливим право народу на належне урядування, а, отже, право на формування органів державної влади. Це право знаходить вираз в Конституції та чинному законодавстві держави.

Отже, форма держави сьогодні повинна відповідати наступним критеріям:

1. Якісному вирішенню покладених на неї завдань.
2. Здійсненню загальних справ в такий спосіб, щоб не було зловживання владою.
3. Здійсненню контролю за діями державних органів.
4. Здатності уникати та/або сприяти подоланню гострих соціальних конфліктів.

Цікавою також є проблема формування і організації діяльності законодавчої влади та гармонізації законодавчого процесу, яка знаходиться в центрі уваги політиків і науковців і, яка повинна стати «доступною» пересічному громадянину. Науковці зазначають, що доцільніше мати двопалатний законодавчий орган, який доцільно іменувати «парламент». Дискусійна точка зору для науковців далека від того, щоб бути зрозумілою саме пересічній людині, тому будь-які конституційні реформи повинні спрямовуватися, в першу чергу, на громадянське суспільство, на його членів. Декілька міркувань щодо форми та організації влади в сучасній Україні. Пошук порядку завжди супроводжується пошуком влади, необхідністю її удосконалення. Сьогодні в Україні непересічного значення набувають проблеми забезпечення соціального і, особливо, правового порядку. Отже для України, як нам видається, актуалізується проблема як форми держави, так і, можливо більше, – системне вивчення сутності і змісту принципів організації та функціонування органів державної влади з метою виявлення проблемних питань, надання відповідних рекомендацій доктринального змісту. Не слід переконувати в тому, що набагато більшого значення сьогодні для розбудови громадянського суспільства набуває зміст влади, ніж форми її організації. Крім того слід погодитись, що близькість і в певному значенні подібність таких явищ, як держава, державна влада, форми держави, державний механізм не дають підстав для їх ототожнення.

Щодо розгляду принципів організації і функціонування державної влади. Базовим таким принципом в правовому суспільстві є принцип верховенства права. Прийнято вважати, що цей принцип вимагає організації влади в державі та діяльності її органів, посадовців на основі правового закону і відповідно до нього. При цьому саме закон має бути правовим, тобто ті положення, які в ньому містяться, повинні відповідати природним правам людини [8, с.6].

Принцип верховенства права має свої міжнародно-правові і конституційні основи.

Він пов'язаний з розумінням права не просто як сукупності правових норм, а як системи правил належного і справедливого, правил поведінки, які визнані та легітимують ся суспільством.

Важливим принципом, що визначає характер організації і функціонування органів державної влади в правовому громадянському суспільстві, є принцип єдності і розподілу влади. Цей принцип організації органів державної влади в різних джерелах трактується неоднозначно. Наприклад, на думку деяких авторів, єдність влади – організаційний принцип і раціональна схема організаційної структури, в якій кожен працівник підкоряється лише одному вищому адміністратору. У такому контексті єдність виступає організаційним принципом діяльності конкретного державного органу.

Принцип єдності влади не заперечує, а навпаки, передбачає її розподіл на окремі гілки: законодавчу, виконавчу та судову. При цьому слід зазначити, що йдеться не про механічне розділення влади, а про розподіл владних функцій між державними органами. Державна влада ж залишається єдиною як за джерелом формування, так і за механізмом функціонування. Основні напрями діяльності органів державної влади (законодавчі, виконавчі, судові, нагляду і контролю) чітко розподіляються між спеціалізованими системами органів – різновидами влади. Завдяки цьому створюється механізм, що протидіє свавіллю, порушенню законності з боку органів державної влади.

Отже, цей принцип передбачає розподіл повноважень і компетенції між державними органами, які є носіями єдиної влади; закріплення відносної самостійності кожного органу влади під час здійснення своїх повноважень; надання кожній гілці влади відповідної компетенції під час здійснення своїх повноважень; надання кожній гілці влади можливості контролювати інші гілки. У національній політико-правовій практиці система стримувань і противаг простежується зокрема, в таких інститутах, як право законодавчої ініціативи, вимога несумісності посад, можливість розпуску парламенту за певних обставин, праві вето, незалежності судового корпусу [6,с.44].

Наступним принципом організації органів державної влади є принцип цілісного функціонування права і влади. Проблема співвідношення права і влади є однією з ключових у юриспруденції.

У юридичній науці сформована точка зору про нерозривний зв'язок права і влади, втім таке співвідношення необхідно розглядати і з позиції взаємовпливу [10,с.150].

Важливими принципами, що визначають характер функціонування органів державної влади є принципи обмеження і прорегатив органів державної влади. Обмеження державної влади класифікується за різними підставами. Зокрема: загально правові та галузеві обмеження; обмеження у формі зобов'язань і у формі заборон; обмеження внутрішньодержавні і зовнішні; обмеження адресовані, владі в цілому та окремим її гілкам тощо. Можна припустити, що ці обмеження розподілені на дві групи: правові та силові. Перші діють у сфері права, другі – у сфері владних відносин.

В юридичній літературі відзначають важливість таких принципів, як демократизм (право народу на належне урядування, гуманізм тощо).

Також хотілося б підкреслити, що серед означених принципів важливе значення належить комунікативному принципу, – без розвитку і удосконалення якого неможливий полілог держави, влади, громадянського суспільства і особистості.

Важливою проблемою конституційного процесу сьогодення є удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування. Згідно пропозицій щодо змін редакції ст. 118 конституції України, запропонованих Законопроектом «Про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади», виконавчу владу в районах і областях здійснюють призначувані Президентом України префекти. Префектами мають замінити голів місцевих державних адміністрацій, включаючи так званих губернаторів.

Проектом передбачається, що префект здійснює виконавчу владу. Але аналізуючи його повноваження, які законопроектом пропонується викласти в ст. 119 проекту, можна побачити, що він в основному має здійснювати нагляд за додержанням Конституції і

законів України органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади. Тобто він підміняє функції раніш притаманні прокуратурі, яка таку функцію чомусь втратила за новою редакцією закону «Про прокуратуру». Водночас префекти не будуть здійснювати роботу щодо підготовки та виконання відповідних обласних і районних бюджетів, що є притаманною функцією саме виконавчої влади.

Префект стає не стільки «губернатором» (суб'єктом виконавчої влади), скільки буде виконувати притаманні раніше прокурору функції.

Разом з тим, чи зможе префект стати ефективним менеджером виконавчої влади, маючи лише названі в проекті повноваження, коли виконавчі органи місцевого самоврядування громади є підконтрольними і підзвітними лише раді громади.

Безумовно, Конституційна реформа не може обійти увагою судову владу, яка повинна бути максимально незалежною. Існуюча система призначень і звільнень суддів не стовідсотково забезпечує такий підхід. Відродження суду присяжних має відбуватись з урахуванням його класичної моделі, моделі, яку обрали Англія, Штати, США та інші цивілізовані держави. Деякі вчені пропонують відновити роботу мирових суддів, демократичний виборний судовий орган, роботу якого забезпечувала б процесуальна економія.

Вертаючись до проблем норм права слід сказати, що серед багатьох ознак правових норм, аксіоматичними, відомим ще з часів студентського ознайомлення та вивчення, є наступне положення: правові норми обов'язкові до виконання суб'єктами незалежно від сприйняття чи розуміння ними змісту норми [12, с. 271-276].

Не заперечуючи цю тезу по формі, хотілося б сьогодні викласти деякі міркування щодо взаємозв'язку загальнообов'язковості норми до виконання, її сприйняттям та узгодженням її вимог з внутрішніми переконаннями суб'єкта.

В цьому зв'язку хотілося б констатувати, що інститут гласності норм права повинен відігравати і відіграє значну роль в правовому розвитку в цілому, оскільки загальнообов'язковість дотримання норм права повинна перетворюватися на внутрішнє переконання кожного суб'єкта правовідносин – кожного свідомого члена суспільства. Проте, останнє можливе тільки за умови доступності права, можливості ознайомлення з його витоками та постулатами. Не тільки з «буквою» законодавства, а з духом всієї правової тканини, феноменом права в певних реаліях суспільного розвитку. Не слід, на наш погляд, переконувати в тому, що цивілізоване право цивілізованих народів повинно сприйматися кожним членом суспільства, оскільки право, яке свідомо не пітримується, не поважається, не стає «законом життя» і поведінковою нормою кожного індивіда, обов'язково є безпорадним в боротьбі з корупцією, хабарництвом, зловживаннями тощо, не дивлячись на формальну відповідність цивілізованим формам, загальноприйнятим стандартам та міжнародним нормам.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Політика. 1297а. Соч. В 4-х т. – Т.4. – М., 1984. – С. 491.
2. Законопроекування: сучасні реалії та тенденції розвитку: монографія / О.Л. Копиленко, О.В. Зайчук, О.В. Богачова та ін.; за ред. О.В. Зайчука, О.В. Богачової. – К.: Інституту законодавства Верховної Ради України; Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня Рута», 2014.- с.131 [232].
3. Інститут юридичної відповідальності у демократичних правових системах: Монографія / Кол. авторів; За заг. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2009. – 216 с.
4. Конституційне право України // За ред. В.Ф. Погорілка – К.: Наукова думка. – с. 286.
5. Концепція удосконалення інституту юридичної відповідальності держави перед громадянським суспільством та особою в Україні. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2014. – с. 94 [112].
6. Маргиненко І.В. Принцип організації та функціонування державного апарату Текст / І.В. Маргиненко // Теорія та історія держави і права. – 2009. – №1. – с. 44.
7. Платон. Соч. В 3-х т. – Т. 3. Ч. 1. – М., 1971. – С. 106-107.
8. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: Монографія у двох книгах за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Книга перша: Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / відп. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Видавництво «Юридична думка», 2008. С.6. [344].
9. Скрипнюк О.В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання / О.В. Скрипнюк. – Х. : Право, 2009. – с.246 [468].

10. Суспільство, людина, право: сучасні дослідження актуальних проблем: Монографія / О.Г. Данільян, О.П. Дзьобань, С.Б. Жданенко та ін. – Харків: Право. 2014. – с.150 [392].

11. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 2-е вид., перероб. та допов. – с. 201 [510].

12. Теория государства и права: учебник / под ред. В.Я. Кикотя, В.В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ИД «Форум: Инфра-М», 2008. – 624 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЯКІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Грищук В.К.

*(доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України,
академік АНВО України)*

Якість кримінального закону прямо залежить від якості законодавчого органу, сприйняття депутатами принципів негативної (ретроспективної) кримінально-правової відповідальності людини. Це проблема значного рівня, бо нинішні законодавці, як правило, не мають юридичної професійної правосвідомості загалом і кримінально-правової свідомості зокрема за браком належної юридичної освіти та правозастосувальної практики. Оскільки є проблема сприйняття законодавцями цих принципів, то логічно є проблемним і їх відтворення в «матерію» кримінального законодавства. Особливо це видно у тих випадках, коли прийнятий кримінальний закон не чітко сформульований, неясний, містить неоднозначні поняття. Йдеться про якість кримінального закону. Коло замикається і стає порочним, хибним. Ситуація ускладнюється відсутністю обов'язкової наукової експертизи законопроектів. Все це разом, як думається, не дозволяє належним чином забезпечити реалізацію в кримінальному законодавстві кожного з принципів негативної (ретроспективної) кримінально-правової відповідальності на науковому рівні, забезпечивши при цьому неодмінно їх гармонійне поєднання.

Кримінальний закон є своєрідним посередником у діалозі між демократичним законодавцем і правозастосовними органами і людиною. Ефект прямої індукції волі як продукту діяльності свідомості законодавця у свідомість і волю людини, якій вона адресується, неможливий. Воля мусить мати для своєї реалізації передусім чіткий словесний вираз, а коли йдеться про використання для цього норм закону – словесний письмовий вираз.

Законодавець, який розраховує на максимально можливу реалізацію своєї волі, мусить «розмовляти» з тими, кому вона адресується, зрозумілою, максимально однозначною мовою. Ця метрологічна засада є неодмінною для встановлення зворотного, діалогічного зв'язку між адресатами (громадяни, службові особи правоохоронних органів) і законодавцем, вироблення дієвої нормативної системи суспільної комунікації, а також і для забезпечення ефективності відповідальності людини. В принципі, недодержання цих правил законодавчої техніки не впливає на юридичну силу кримінального закону, однак позначається на рівні зрозумілості волі законодавця в матерії норми кримінального закону. Певна річ, що від цього залежить ефективність досягнення цілей загальної і спеціальної превенції у кримінально-правовому регулюванні.

Є необхідність ще раз підкреслити, що повага до кримінального права повинна мати двосторонній вияв. З боку держави, в особі законодавця, компетентних правозастосовних органів держави, які повинні беззастережно поважати людину як розумну, правову істоту, поважати її гідність, права і свободи, сприяти їх утвердженню і розвитку. Саме в цьому, головним чином, проявляється позитивна відповідальність держави. З боку громадян – це повага до держави в особі її органів, до її розумних, справедливих законів. Лише за таких умов можливий надійний зворотній зв'язок між людиною і державою, між державою та іншими суб'єктами суспільних відносин, а, отже, і ефективність державного управління. Тому методологічною основою